

IRODALOM.

Endrei Ákos, Német nyelvkönyv. (Budapest. Lampel R., Wodianer F. és fiai kiadása. 8.-r. 180 l. Ára füzve 1 frt.)

Utóbbi időben, különösen a tantervrevízió kérdésének felvetése óta szakfolyóirataink sokat foglalkoznak az idegen élő nyelveknek, különösen a német nyelvnek középiskolai tanításával. Az utasítások egyenlő mértékben hangoztatják a német nyelv tanításának úgy gyakorlati, mint irodalmi fontosságát, de a szakemberek legnagyobb része meg van győződve róla, hogy a tantervek ma megállapított beosztása szerint e kettős cél elérése, különösen a teljesen magyar vidékeken majdnem megközelíthetetlen. Heti három órában a nyelvet gyakorlatilag elsajátíttatni s azonkívül még a növendékeket a becsebb irodalmi és tudományos termékekkel is megismertetni, nekik azok további tanulmányozására biztos alapot nyújtani, emberi erőt meghaladó feladat. Ezért halunk unosuntalan annyi panaszt a német nyelv középiskolai tanítása ellen, mert e kettős célt ilyen rövid idő alatt teljes sikerrel egyetlen tanár sem érheti el s vagy az irodalmi oktatásnak vagy a gyakorlati szempontnak kell háttérbe szorulnia. A mai társadalmi viszonyok között, de különösen a német nyelvnek reánk, magyarokra nézve gyakorlati fontosságánál fogva, határozottan az előbbinek kell megtörténni. Innen van, hogy nap-nap után nagyobb számmal jelennek meg könyvpiacunkon németnyelvi kézikönyvek, a melyek előszavukban létjogosultságukat a gyakorlatiassággal okolják meg.

Endrei Ákos könyve is főleg ennek a célnak akar szolgálni. Előszavában a német nyelvtanítás eredménytelenségének okaival foglalkozik. Fejtegetései szerint a német nyelv tanításának első hiánya az, hogy szoroson azon a csapáson halad, melyet a classicus nyelvek tanítása követ. A grammatikai és irodalmi cél mellett nem érvényesülhet eléggé a nyelv szóban és írásban való használatának célja. A második hiány a grammatikai anyagnak célszerűtlen kiszemelésében rejlik. Oly kézikönyvre van szükségünk, mely a német nyelvnek a magyartól eltérő sajátosságait és főnehézségeit röviden foglalja össze. A harmadik hiányt pedig abban látja, hogy az olvastatást és nyelvtani szabályok ismertetését, nem kíséri eléggé a begyakorlás is.

Készséggel elismerem, hogy ezek hiányok, a melyek orvoslásra várnak, meg vagyok győződve róla, hogy azok legtöbb középiskolánknál megvannak, de nagyon kétlem, hogy ezeket a hiányokat bármily kitűnően megirt tankönyv orvosolni fogja. Vajjon szabad-e a tanítás siker telenségét a kézikönyvek hiányaiban keresnünk? Szabad-e föltennünk,

hogy egy új, modern módszeres eljárást követő tankönyv megszünteti a felmerült bajokat, a melyek sokkal mélyebben gyökereznek? Adjanak egy törekvő, tanítani tudó tanárnak a kezébe pädagogiai szakismerettel összeállított olvasókönyvet, jegyzetek, módszeres fejtegetések nélkül s megfelelő idő alatt bizonyára fel tud olyan eredményt mutatni, mint az, a ki a legkitünőbb módszeres nyelvkönyv szerint tanított.

Nem a tankönyvekben rejlik a hiba, hanem a tantervekben és a tanárkép zésben. A tantervben felvett óraszám kevés arra, hogy a német nyelv tanításában az utasítások kitűzte czélt elérhessük, az egyetemen pedig nem tanítanak arra, mi az a gyakorlati tanító eljárás s oklevelet adnak olyan tanárjelölteknek, a kik mióta az érettségi vizsgálatot letették, középiskolai előadást nem is hallottak s a tanárképzőnek még a küszöbét sem lépték át soha. A míg a gyakorlati tanítást a tanárjelöltekre nézve kötelezővé nem teszik, a míg nem kötelezik őket arra, hogy gyakorlati tanító eljárásukról nyilvános vizsgálaton számot adjanak, addig ezek a hiányok nem fognak megszűnni. Hasztalan igyekezünk ezt a tanulónak szánt kézikönyvekben orvosolni, mert ezekben, úgy szólván, csak ízelítőt adhatunk, a mely a tanításra hivatott professornak fölösleges, a hivatlannak pedig nem elég. Ha a tanárokat akarjuk tanítani, írjunk nekik vezérkönyveket, a melyekben az olvasmányok és nyelvtani anyag egész teljességükben vannak módszeresen feldolgozva. De úgy csak a tankönyveket tesszük drágábbakká s nagyon csekély mértékben járulunk hozzá ahhoz, hogy nyelvtanításunk nagyobb sikerre vezessen.

Nem akarom e nézeteim előre bocsátásával már alapjában elítélni a tankönyvírás ez újabb irányát, egyedül Endrei előszavával szemben akartam annak a véleményemnek kifejezést adni, hogy a német nyelvtanítás hiányai sokkal mélyebben gyökereznek, semhogy azokat módszeres nyelvkönyvek megírásával orvosolni lehessen.

Endrei könyve két szakaszra oszlik. Az első szakaszban a német kiejtést és helyesírást, a másodikban a rendes alaktant és a főbb mondattani szabályokat tárgyalja. Mindkét szakaszhoz külön-külön csoportokba foglalt olvasmányok vannak csatolva, melyek a módszeresen feldolgozott és a nyelvtények elvonására szánt olvasmányokat követik. Az első szakaszhoz tartozó olvasmányok főcímjai: Die Tageszeiten. Im Freien. Wie wir uns nähren. Am Feiertage; a második csoportbelié: Aus der Natur. Erzählungen. Sagen. Heimatsklänge. — A mint a címek közléséből is látszik, az olvasmányok eléggé változatosak, helyes pädagogiai érzékkel vannak megválasztva s a kezdő tanulók felfogásához mértén átdolgozva. A könyvet az olvasmányokra vonatkozó jegyzetek és szótár egészítik ki.

A nyelvtani rész a betűk ismertetésével kezdődik. A betűket csoportokba foglalva, fokozatosan mutatja be s minden csoport után rövid mondatokba foglalja a kiejtési szabályokat, a miket aztán példákon is szemléltet. Ezeket a példákat külön is összefoglalja, míg a szakaszok végén megtanulandó szavak, beszélgetési gyakorlatok és feladatok állanak.

A német írott és nyomtatott betűknek külön csoportokba foglalt tanítására azért van szükség, mert a könyv nemcsak gymnasiumoknak, hanem reáliskoláknak is van szánva, a hol a növendékek a német írásban még teljesen járatlanok. De teljesen fölöslegesnek tartom a tanításnak már ezen a fokán a beszélgetési gyakorlatokat, a melyek meglehetősen unalmasak és egyhangúak, hiszen az első fejezethez tartozók mindössze 18 szóból vannak összeállítva s így változatosak nem is igen lehetnek. A IV. fejezetnél kezdődnek az összefüggő olvasmányok, a melyeket gondnal megszerkesztett kérdésekben foglalt össze a szerző s belőlük már magyarból németre fordítandó mondatokat is alkotott. Ezt a tanítóeljárást semmi esetre sem érheti gáncs, de a gymnasium tananyagának szempontjából annyi megjegyezni valóm mégis van, hogy az írás és olvasás tanítása, bár így a növendékek szóbősége már kezdettől fogva gyarapodik, meglehetősen hosszúra nyulik.

A második szakasz főnevek erős ragozásának ismertetésével kezdődik. A három csoportba osztott mintapéldákat a nyelvtani szabályok rövid összefoglalása követi. Aztán következik a nyelvtani anyagra való tekintettel megszerkesztett olvasmány, a rövid kérdésekbe foglalt beszélgetés s végül a fordítani való magyar mondatok. A tanítás természetesen nem ebben a sorrendben fog történni. Hogy a ragozási schémákat ismertetessük arra első sorban anyagra van szükségünk. Először tehát az olvasmányt kell rendszeresen feldolgoznunk, abból a nyelvtani anyagot elvonnunk s csak azután térhetünk át magára a rendszerezésre. Azért nézetem szerint a könyv beosztásában is ezt a rendet kellene követni. A tanításnak ezen a fokán már nincsenek az ismeretlen szók az olvasmány előtt csoportokba foglalva, hanem azokat a növendékeknek kell az olvasmányokra vonatkozó jegyzetekből és a szótárból kikeresniök. S ez így helyesen is van, mert a tanítást nagyon megnehezítik azok a tankönyvek, a melyekben a szók olvasmányonként foglalnak helyet, mert a mely középiskolában az olvasókönyv nem minden olvasmányát lehet elvégezni, nagyon sok időt emészt fel az ismeretlen szavak tollbamondása.

Előnyösen különbözteti meg Endrei könyvét már hasonló kézikönyvektől az, hogy a szótárban a kivételesen hangsúlyozott szótagok vastagabb betűkkel vannak jelölve, hogy a mellékneveknek nemcsak alapfokát, hanem a hol a rendestől eltérő a képzés, a közép fokát is

közli, hogy az igéknek mind a három főalakját felsorolja, s hogy az elüljáróknak a vonzatát a hímnemű névelő vonatkozó esetével jelöli meg. Külön fejezetben összefoglalja a legfontosabb mondattani szabályokat, a melyeknek az ismerete már a tanítás legalsó fokán is föltétlenül szükséges.

A könyv egyes apróbb kifogásokat nem tekintve, kifogástalan magyarsággal van megírva s bizonyára nagyon el fog terjedni, mert mindamellett, hogy nézetem szerint a tankönyvekben a tanárok módszeres oktatásának nincs semmi helye, Endrei könyve mind a gyakorlatiasság, mind a gondos szerkesztés és használhatóság tekintetében a legjobb e nemű könyveink közé tartozik.

Mindenesetre élénk érdeklődéssel várjuk a szerzőnek rendszeres grammatikáját, mely a jövő iskolai évben kerül ki a sajtó alól.

MADZSAR GUSZTÁV.

Sammlung von Abhandlungen aus dem Gebiete der pädagogischen Psychologie und Physiologie. Herausgegeben von Hermann Schiller und Th. Ziehen. Berlin. Reuter u. Reichard, 1897.

E czímmel igen érdekes és sokat ígérő vállalatot indítottak meg Schiller, a giesseni gymnasiumnak igazgatója, Németország legtekintélyesebb pädagogusainak egyike és Ziehen, a jenai egyetem tudós tanára és az ottani elmeegyógyintézetnek igazgatója, kiváló psihiater és philosophus egy személyben. Céljük, hogy a physiologiai psychológiának a legutóbbi húsz év alatt elért eredményeit kétségbevonhatlanul megállapított igazságait az iskolában is értékesítsék, a tanítói gyakorlatra alkalmazzák. Mert jelenleg — mondják előfizetési felhívásukban — a hol a tanítás nem pusztá routine, ott is még jó részt a ma már elavult Benecke és Herbart-féle psychológián alapul, melynek a pädagogia mint tudomány legtöbbet köszönhet ugyan, de a mely speculatio és önmegfigyelésen alapuló psychológiát ma már a physiologiai vagy kísérleti túlszárnyalt. A psychologia nagymértékű haladását két körülménynek köszönheti. Először, hogy segítségül vette az agyvelő és idegrendszer anatómiáját és physiologiáját, másrészt azoknak mint exact természettudományoknak módszerét és eljárását, a kísérletezést. Ma már egy csomó olyan psychologiai kísérletek és eredmények is állanak rendelkezésünkre, melyeknek közvetlen az iskolában és tanításban nagy hasznát vehetjük, melyeknek ignorálása, figyelembe nem vétele vagy nem ismerése valóságos vétek a jelen tanító nemzedék részéről. Így közvetlenül értékesíthetni kellő óvatossággal Mossonak az olasz physiologusnak kutatásait az *elfáradást* illetőleg. (Die Ermüdung, übersetzt von Glin-